

Asociace
pro mezinárodní
otázky
Association
for International
Affairs

Newsletter

Blízkovýchodní program 4/2010

Duben 2010

Měsíčník o dění na Blízkém východě

V tomto vydání najdete

Diplomatická roztržka mezi USA a Izraelem, summit Ligy arabských států

Turecké ústavní peripetie

Obama's visit to Afghanistan

Summit G8 v Kanadě, postoj států G8 voči Iránu

Politická krize v Alžírsku

Husní Mubarak, žlčník a nový faraón

Minianalýzy

Diplomatická roztržka mezi USA a Izraelem, summit Ligy arabských států

Jan Hájek

Rozsáhle diskutovaná „diplomatická roztržka“ mezi Spojenými státy a Izraelem započala špatně načasovaným izraelským prohlášením o pokračování židovské výstavby ve východním Jeruzalémě a byla dále rozdmýchána napjatými rozhovory a protokolárními procesy během návštěvy izraelského ministerského předsedy Banjamína Netanjahu u amerického prezidenta v Bílém domě. Ani po opakovaných rozhovorech nedošlo mezi oběma státníky k dohodě ohledně celé situace. Neshody ve věci budování židovských osad byly během setkání obou politiků zřetelné. Bílý dům byl ještě před začátkem rozhovorů rozhořčen izraelskou snahou přirovnat stavbu ve východním Jeruzalémě ke stavebním činnostem v Tel Avivu.

Média okamžitě referovala o horšících se diplomatických vztazích obou zemí, aby je vzápětí oba aktéři „konfliktu“ přesvědčovali o neměnicích se pevných vazbách obou zemí. Ehud Barak mluvil o vztazích s USA jako o pilíři a základním kameni izraelské národní bezpečnosti. Poradce prezidenta Obamy David Axelrod mírnil názory o úmyslně chladném přivítání izraelské delegace v Bílém domě s vysvětlením, že během takto důležité pracovní schůzky nebyl čas věnovat se protokolu. Izraelský prezident Šimon Perés má ale na situaci jiný pohled a ostře obvinil svého ministerského předsedu z porušování statusu quo v Jeruzalémě a z následné diplomatické krize. Dodal, že předešlé kabinet nestavěly na převážně arabských částech Jeruzaléma a proto se Izrael dosud

nesetkal s tak vysokou vlnou nesouhlasu. Americký právník Alan Dershowitz považuje chování Bílého domu za projev snahy prezidenta Obamy vyvinout na izraelskou stranu větší tlak a docílit tak rozhybání mírových rozhovorů. Dershowitz se ale obává, že takováto strategie bude mít opačný efekt, neboť palestinská strana bude navyšovat své požadavky na započetí rozhovorů.

Objevily se i názory, že Obama zesměšnil celý Izrael. Je tomu skutečně tak? Nebo chce Obama opravdu rozhybat zadrhnutý mírový proces? Zdá se, že současného prezidenta již nezajímají tradiční izraelské výmluvy o složité koalici a jednoduše chce mírový proces konečně dotáhnout do konce. Je nutné si uvědomit, že požadavky prezidenta USA nejsou nijak šokující a nové. Požadavek na „construction freeze“ je všem známý. Premiér Netanjahu tvrdil, že v historii Izraele v otázce východního Jeruzalému nikdy nebyl takový tlak ze strany Spojených států, nicméně požadavek na zastavení výstavby existoval vždy a nyní je prezidentem Obamou tvrdě prosazován. Zdá se, že Barack Obama již nechce slyšet izraelské politiky mluvit o míru a zároveň o potřebě budování nových židovských osad – tyto dva prvky izraelské politiky přece nejdou dohromady. Komentátoři deníku Haaretz Harel a Issacharof dokonce tvrdí, že USA nespátřují v osobě izraelského premiéra, či ministra zahraničí Liebermana seriózní partnery, tak jako kdysi USA a EU vnímaly představitele Palestinců Arafata. Dalším problémem pro Izrael je dle autorů klesající podpora amerických Židů, kteří budou Izrael samozřejmě bránit v existenčních otázkách, ale ne v otázce rozšiřování osad. Obama je tedy podle všeho rozhodnutý dostát svým předvolebním závazkům, ale zůstává otázkou, zda-li nastolený tlak na Izrael vydrží a přinese výsledky.

Americká administrativa požaduje pozastavit stavební činnost v osadách na dobu čtyř měsíců v celé oblasti východního Jeruzalému. Čtyřměsíční období je také dobou, kterou Liga arabských států vyčlenila pro nepřímé rozhovory s Izraelem. Mluvčí Bílého domu tvrdí, že v případě izraelského souhlasu pozastavit výstavbu by prezident Palestinské samosprávy Mahmud Abbás mohl souhlasit i s přímými rozhovory, což by USA preferovaly. Takové řešení nicméně představuje problém pro „radikálnější“ izraelské politické představitele, kteří jsou součástí Natanjahuovy koalice (Lieberman, Ya'alon). Otázkou je tedy další směřování izraelské vlády. Zachová Netanjahu dosavadní koalici, či je možné v této souvislosti uvažovat o formování budoucí koalice se stranou Kadima? Jedná se určitě o hypotézu, ale možnost rozpadu koalice je v Izraeli vždy vysoká.

V době, kdy se začaly vyhrocovat vztahy USA a Izraele, zasedal také summit Ligy arabských států (LAS) v libyjském městě Sirte. Summit se vzhledem k probíhajícím událostem zaměřoval především na otázku Jeruzaléma. Východní Jeruzalém byl označen za integrální součást okupovaných území a tudíž všechny izraelské aktivity v této oblasti tvrdě odsouzeny jako nelegální. Lídři arabských zemí tak vyzvali amerického prezidenta k pokračování nastolené politiky vůči nelegálním osadám. Dále bylo deklarováno, že pokud se Izrael vzdá okupovaných území, LAS bude podporovat mírový proces, Izrael jako Židovský stát ale neuzná. Syrská a libyjská delegace však den před závěrečným usnesením dokonce požadovala pozastavení mírových rozhovorů a návrat k násilí.

Turecké ústavní peripetie

Lenka Filípková

V Turecku se v posledních týdnech a měsících soustřeďuje téměř veškerá pozornost k dlouho očekávané revizi ústavy. Na Turecko a jeho ústavní reformu se však upírá i pozornost Evropské unie. V tureckém parlamentu i mimo něj se ostře diskutují pozměňovací návrhy jednotlivých článků i relevance reformního balíčku jako celku. Podaří se vládní Straně spravedlnosti a rozvoje (AKP) prosadit reformu ústavy podle svých představ, když již dříve neuspěla s návrhem zcela nové ústavy? Rozhodnou Turci v referendu o přijetí jednotlivých článků či reformního balíčku jako celku?

Ústava, která v současnosti v Turecku platí, byla připravena představiteli vojenského režimu, který v Turecku vládl mezi léty 1980-1983. Přestože byla ústava v roce 1982 schválena v referendu s hojnou účastí, dá se vzhledem k situaci, ve které referendum probíhalo, jen těžko mluvit o široce přijímané ústavě ze strany tureckých občanů. I přes schválení řady pozměňovacích návrhů (zejména v souvislosti s evropsko-unijními reformami) lze stále pokládat současnou ústavu za neliberální. Její jednotlivé články mohou totiž stále poskytovat prostor k porušování lidských práv a svobod a brání urovnání dlouholetého konfliktu s tureckými Kurdy. Na potřebě reformovat ústavu se shodnou všechny hlavní turecké politické strany, když ale dojde na lámání chleba, názory na konkrétní podobu této reformy se velmi různí.

Proti vládní reformě ústavy se bouří zejména opoziční strany Republikánská lidová strana (CHP) a Strana národního hnutí (MHP) – jedná se o strany striktně sekulární, v případě MHP navíc o stranu se značně nacionalistickou rétorikou. Tyto strany brojí zejména proti několika článkům, které podle nich podlomí nezávislost soudnictví a naruší rovnováhu sil politického systému Turecka. Jedná se o články, které mají upravit způsob jmenování členů Ústavního soudu a Nejvyšší rady soudců a žalobců (HSYK) a restrukturalizovat obě instituce. A dále o článek, který dává poslední slovo parlamentu v otázce procesů vedených s cílem zakázat politickou stranu.

Navzdory kritice opozičních stran však výroky představitelů CHP naznačují, že přinejmenším tato strana bude s největší pravděpodobností nakonec ochotna přistoupit na většinu z 30 navrhovaných článků. CHP si však klade podmínky, její představitelé se již dříve vyjádřili, že strana podpoří svými hlasy reformní balíček tehdy, pokud budou tři kritické články z balíčku vyjmuty a předloženy k referendu. Jak se bude premiér Recep Tayyip Erdoğan tvářit na návrh opozice po svém návratu z USA, však zatím není jasné. Nicméně i vládní strana AKP ustupuje ze svých požadavků a snaží se nalézt kompromis. Zapracovala například námítky armády do článků týkajících se této instituce a chystá se na úpravy i v jiných kontroverzních článcích. Popravdě řečeno vládě AKP ani nic jiného nezbyvá, vezmeme-li v úvahu obrovský politický kapitál, který do reformy ústavy vložila.

Do dnešního dne byly pozměňovací návrhy projednávány v ústavní komisi parlamentu, která reformní balíček nakonec přijala v pondělí 12. dubna. Do parlamentu samotného by se projednávání mělo přesunout koncem tohoto týdne, tedy ve čtvrtek 14. či v pátek 15. dubna. Jak uvedl politik opoziční CHP Hakkı Süha Okay, veškerá očekávání se nyní upírají na premiéra, jaké stanovisko po poradě s lidmi ze svého tábora vůči předjímanému návrhu opozice zaujme. Politika

opoziční strany CHP se zdá překvapivě vstřícná, zhodnotíme-li reakce a tradiční ostrou kritiku, kterou CHP vůči vládní straně zastává ve všech důležitých otázkách a reformách. Mezi opozičními stranami CHP a MHP na jedné straně a vládní stranou AKP na straně druhé panuje obrovská nedůvěra. Například vládní „kurdská iniciativa“ či jiné kroky jsou tradičně přijímány s nevolí a hodnoceny jako směřující k rozpadu státu či k zavedení islámského řádu.

Komentované zprávy

Obama's visit to Afghanistan

On March 28 U.S. president Barack Obama paid a secret night visit to Kabul, first during his presidential term. According to the officials, the visit took place without any major difficulties. Following points were touched during his meeting with Afghan President Hamid Karzai: corruption in Afghanistan, drug-trafficking and assurance for the country and Hamid Karzai of the American support. However, Obama did not hesitate to express his criticism to President Karzai and stressed, among other things, the necessity for the rule of law.

Important events of this spring, participated by Karzai, can be regarded as important pre-constraints of the meeting. On March 10, there was a meeting in Afghanistan of Mr. Karzai with his Iranian counterpart, Mahmoud Ahmadinejad. As the New York Times reported afterwards, meeting passed off under the anti-American sentiments. Moreover, Karzai made a 3-day visit to China, main investor to copper reserves of the country. The strengthening opposition to Western and US forces made it essential for Obama to come and check the situation.

One more reason of the visit was that American troops lost more people in last months. Therefore, during his visit Obama addressed all soldiers and civilians at Bagram air base near Kabul, thanked them for their service and asked them to "keep America safe and secure". To sum up, according to BBC's Steve Kingstone, the aim of Obama's visit was to show that he is able to handle a lot of issues at one time: the Afghan problem, domestic healthcare reform and last but not least the nuclear arms reduction treaty with Moscow.

Summit G8 v Kanadě, postoj štátov G8 voči Iránu

Na meetingu vedúcich priemyslových štátov sveta G8 v Kanade koncom marca sa jednalo o štvrtom kole sankcií voči iránskemu nukleárnemu programu a ich jednostrannom uvalení v prípade, že OSN neuspeje. Účastníci meetingu tvrdia, že zastávajú pevné stanovisko voči Iránu, ale nemôžu uvaliť sankcie, aby prinútili krajinu zastaviť nukleárne ambície a za vhodný nástroj pre zváženie dodatočných sankcií považujú Bezpečnostnú radu OSN, nie G8. Kľúčovým je teda postoj Ruska a Číny ako stálych členov Rady bezpečnosti OSN s právom veta. Čína sa meetingu priamo nezúčastnila, pretože nie je členom G8, ale prikláňa sa k diplomatickému riešeniu cestou vyjednávania. Presvedčiť by sa dala pravdepodobne získaním ruského súhlasu. Rusko, vysielajúce zmiešané signály, je síce ochotné zvážiť sankcie, ktoré by nepoškodili civilistov, zároveň ale ruský

minister zahraničia dodal, že sankcie len zriedka fungujú. Záverečné komuniké meetingu vágne volá po vhodných a silných krokoch, a zároveň zdôrazňuje ochotu jednať s Iránom.

Politická krize v Alžírsku

Alžírsko se po loňských volbách, kdy byl potřetí za sebou prezidentem zvolen Abdelaziz Bouteflika, ocitá opět na pokraji politické krize. V ulicích se demonstruje za zlepšení úrovně vzdělávání, zdravotní péče a za odstranění všudypřítomné korupce státního aparátu. Napětí v zemi poslední měsíce eskaluje i díky vleklé guerrillové válce o území v Západní Sahaře mezi Marokem a hnutím Polisario, které je podporované alžírskou stranou.

Nestabilní situaci potvrdilo i americké ministerstvo zahraničí, které na začátku tohoto měsíce vydalo doporučení týkající se cest do Alžírska, v nichž své občany varuje před hrozbami teroristických útoků. Nedávno totiž v zemi zmizelo několik cizinců. Mezi ně patří i v březnu zmizelý izraelský občan, který přicestoval pravděpodobně na falešný španělský pas, a jehož únos je připisován maghrebské odnoži Al-Káidy.

Tyto incidenty vedly dle některých pozorovatelů k omezení novinářské činnosti a k porušování svobody tisku. Podle alžírské ligy na ochranu lidských práv (LADDH) alžírská vláda v poslední době cenzurovala jakoukoli její kritiku, zatímco veřejným diskuzím dominovaly pouze pozitivní zprávy týkající se jejího působení. Navíc byla během posledních voleb omezena i činnost některým zahraničním novinářům. Ti byli v několika případech dokonce zatčeni, aby jim tak bylo znemožněno podávat objektivní reportáže. Pokud nedojde k radikální změně ve zkorumpovaném státním aparátu, který upřednostňuje své osobní zájmy před zájmy národními, nedá se v blízké době očekávat výrazné zlepšení situace.

Husní Mubarak, žlčník a nový faraón

V sobotu 6.marca 2010 podstúpil egyptský prezident Husní Mubarak operáciu žlčníka v univerzitnej nemocnici v Heidelbergu. Napriek tomu, že operácia bola prezentovaná ako rutinná, lekári v Heidelbergu odstránili Mubarakovi z dutiny brušnej benigný. Mubarak sa neukázal na verejnosti vyše 10 dni po operácii, čo viedlo k špekuláciám o jeho smrti, vyvrátené hovorcom egyptského veľvyslanectva v USA. Počas svojej absencie delegoval Mubarak svoje prezidentské právomoci na predsedu vlády Ahmada Nazifa. Dva týždne po operácii sa však už zo svojej izby venoval štátnickým povinnostiam.

Mubarakova operácia vyvolala znova diskusie o tom, kto prevezme moc v krajine po starnúcom prezidentovi. Okrem Muhamada El Baradeia, ktorý zatiaľ oficiálne odmieta kandidatúru, sú najčastejšie spomínaní Mubarakov syn Gamal a šéf tajnej služby Omar Sulejman. Ani jeden však nebol potvrdený a Mubarakova politika počas celého jeho vládnutia krajiny bolo držať nástupníka nejasného. Mubarak nikdy nevymenoval viceprezidenta a nedovolil, aby v rámci strany vyrástol schopný kandidát na prezidenta. Operácia však možno bude znamenať obrat aj v tejto otázke.

Tipy na publikace

Elin Kinnander: The Turkish-Iranian Gas Relationship: Politically Successful, Commercially Problematic

V lednu tohoto roku vydal Oxford Institute for Energy Studies research paper zabývající se energetickými vztahy Turecka a Iránu v oblasti zemního plynu. Toto téma je v kontextu energetických vztahů na Blízkém východě významné nikoli svým rozsahem a historií, vývoz plynu do Turecka byl zahájen teprve v roce 2001, ale spíše překonáváním překážek na cestě k úspěšné spolupráci, která je stále daleka ideálu. V blízké budoucnosti se vztah Turecka a Iránu může rovněž stát významným činitelem v politice Evropské unie. Vedle analýzy ekonomického pozadí energetických vztahů se proto Elin Kinnander zabývá rovněž vzájemnými politickými vztahy a snaží se přispět k objektivnímu obrazu Iránu jako potenciálního dodavatele zemního plynu do Evropské unie, kdy Turecko by mělo hrát důležitou roli tranzitní země.

<http://www.oxfordenergy.org/pdfs/NG38.pdf>

Amr Hamzawy and Nathan J. Brown: The Egyptian Muslim Brotherhood - Islamist Participation in a Closing Political Environment

Výzkumný ústav Carnegie Endowment vydal publikaci o budoucím směřování egyptského Muslimského bratrstva (MB) v souvislosti s nedávnou obměnou vedení hnutí. Článek se věnuje politickému působení hnutí s ohledem na jeho vztah k režimu, který různými opatřeními omezoval jeho politické aktivity. V souvislosti s tím se MB začalo orientovat více dovnitř a soustředit se na vlastní reorganizaci. MB se pod taktovkou nového šéfa pravděpodobně zaměří na vzdělávací a náboženskou činnost a částečně poleví v politickém snažení. Autoři argumentují, že toto směřování ale nebude znamenat úplné stáhnutí se z politické scény.

http://carnegieendowment.org/files/muslim_bros_participation.pdf

Boston Study Group on Middle East Peace: ISRAEL AND PALESTINE Two States for Two Peoples – If Not Now, When?

Správa šiestich profesorov z Harvardu, jedného z Boston University a prominentného novinára sa zaoberá súčasným stavom izraelsko-palestínskych vzťahov. Správa sa zaoberá všetkými dôležitými aspektami vzťahov medzi Izraelom a Palestíncami v súčasnosti - od osád, cez otázku Jeruzalema až po vzájomnú bezpečnosť.

http://www.fpa.org/usr_doc/Israel_and_Palestine_Two_States_for_Two_Peoples_2010.pdf

Co čtou experti?

The Middle East Media Research Institute (MEMRI)

Výzkumný institut The Middle East Media Research Institute (MEMRI) je důležitým zdrojem informací o dění na Blízkém východě. Zaměřuje se především na monitoring arabských tiskových a audiovizuálních médií, které překládá zejména do anglického jazyka. Dále připravuje analýzy a komentáře k vývoji v jednotlivých zemích regionu. Zajímavou součástí webových stránek MEMRI jsou také různé blogy specializující se například na ekonomická a kulturní témata, na otázky terorizmu a také na informace o zemích jako Írán nebo Turecko. Na webových stránkách institutu naleznete také krátká videa s anglickými titulky, převzatá z televizí v muslimském světě, která přibližují divákům místní pohled na aktuální dění v oblasti Blízkého východu. Institut MEMRI se řadí mezi nejuznávanější internetové zdroje o tomto regionu.

Ve správní radě a v radě poradců tohoto nezávislého institutu můžeme nalézt vysoce ceněné odborníky z celého světa i významné figury mezinárodní politické scény (v radě poradců zasedají např. emeritní profesor Blízkovýchodních studií Bernard Lewis, své zastoupení zde má i Česká republika prostřednictvím bývalé poslankyně Evropského parlamentu Jany Hybáškové).

<http://www.memri.org>

Newsletter vyjadřuje názory autorů. Názory vyjádřené v textu nemusí být nutně stanoviskem Asociace pro mezinárodní otázky.

Vedoucí programu: Irena Kalhousová. Tajemník: Lenka Filípková. Minianalýzy: Lenka Filípková, Jan Hájek. Zpravodajství: Ekaterina Batueva, Beáta Hulínová, Martin Kolář, Michal Onderčo. Tipy na publikace: Petr Binhack, Nataša Kubíková, Michal Onderčo. Co čtou experti?: Nataša Kubíková. Editace: Naďa Aliová, Lenka Filípková, Irena Kalhousová. Grafický návrh: Side2 Šablona: Petr Netuka Sazba: Tomáš Vomáčka. Kontakt na redakci: newsletter.mep@amo.cz

---

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) Žitná 27, 110 00 Praha 1 Tel/Fax: +420 224 813 460 E-mail: info@amo.cz / www.amo.cz

---

© Asociace pro mezinárodní otázky 2010
